

Tarja Orre

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

HE 7/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta

Potilasjärjestö Suomen Päihderiippuvaiset ry kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä.

Hallitus esittää, että alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevia säännöksiä muutettaisiin sallimaan luvanvaraiseen vähittäismyyntiin enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät käymisteitse valmistetut alkoholijuomat.

Päihderiippuvuuksista kärsivien ja heidän läheistensä potilasjärjestö Suomen Päihderiippuvaiset ry ei kannata hallituksen esitystä ja pitää esitystä eettisesti kestäättömänä.

Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Ensinnäkin hallituksen esitys on vastoin alkoholilain tavoitetta. Toisekseen esityksen perusteluista ilmenee, että hallitus esittää säädösmuutosta elinkeinoelämän ehdoilla ja tietoisena sen seurauksena lisääntyvistä alkoholihaitoista.

Pääministeri Orpon hallituksen esityksen seuraukset kasautuvat erityisesti ihmisille, joiden asema yhteiskunnassa on erityisen haavoittuva, eli alkoholiriippuvuutta sairastaville sekä heidän lapsilleen ja perheilleen. On yleisesti tiedossa, että merkittävä osa alkoholi-teollisuuden ja -kaupan tuotosta tulee alkoholijuomia ongelmallisesti käyttäviltä, jotka juovat puolet kaikesta kulutetusta alkoholista. Vuoden 2017 lakiuudistuksen mahdollis-taman alkoholin saatavuuden lisäämisen seurauksena alkoholia paljon käyttävät, joilla oli jo aiemmin ollut esimerkiksi maksavaurioita, lisäsivät kulutustaan muita kuluttajia enemmän. Tällöin kyse on useimmiten juuri pitkälle edenneestä riippuvuudesta, johon puuttuminen on erityisen haastavaa, ja jonka liitännäisvaikutukset ulottuvat laajalle. Kansansairautenamme alkoholiriippuvuus kuormittaa liitännäissairauksineen ja -ongel-mineen laajasti sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja järjestyksenvalvontaa inhimillisestä kärsimyksestä puhumattakaan. Palvelujärjestelmässä hoitamaton päihderiippuvuus

kuormittaa toistuvasti ja pitkäkestoisesti juuri kalleimpia palveluita, kuten esimerkiksi ensihoitoa, ympärivuorokautista erikoissairaanhoidoa ja lastensuojelua.

Hallitusohjelmassa korostetaan alkoholiuudistuksen vastuullisuutta, mutta hallitus ei ole esittänyt konkreettisia toimia alkoholi- ja muiden riippuvuuksien hoidon ja kuntoutuksen saatavuuden, saavutettavuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi. Toisaalta hallitus korostaa ennaltaehkäisyyn panostamista korjaavien toimien sijaan, mutta esittää kuitenkin samaan aikaan alkoholisääntelyn purkamista, mikä taas hallituksen omien perustelujenkin mukaan lisää vakavia haittoja ja korjaavien toimien tarvetta. Päihde- ja riippuvuuspalveluja - vaikuttavasta päihdekuntoutuksesta puhumattakaan - ei ylipäätään ole nykyisinkään saatavilla läheskään riittävästi. On myös epärealistista olettaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon resurssien jatkuvasti vähentyessä hyvinvointialueet kykenisivät panostamaan päihde- ja riippuvuuspalvelujen lisäämiseen.

Hallituksen esitys on ristiriidassa vuoteen 2030 asti linjattujen päihde- ja riippuvuusstrategian tavoitteiden kanssa. Strategia korostaa toimia, jotka tähtäävät alkoholin kokonaiskulutuksen vähentämiseen. Lisäksi strategian tavoitteena on vähentää alkoholikuolleisuutta nykyisestä noin 1700:sta enintään 1300 henkeen vuodessa vuoteen 2030 mennessä. Strategiassa korostetaan, että mainittujen alkoholipoliittisten toimien perustana tulee käyttää kustannus-hyötysuhteeltaan tehokkaimpia alkoholipoliittisia keinoja. Niitä ovat WHO:n ja OECD:n sekä lääketieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen näytön mukaan koko väestöön kohdistuva alkoholin saatavuuden rajoittaminen ja verotus. Hallituksen esityksessä arvioidaan alkoholin laajemman saatavuuden lisäävän alkoholiperäisiin tauteihin ja alkoholimyrkytykseen kuolleisuutta. Tässä ryhmässä korostuu pienituloisten miesten osuus. Koska alkoholiehtoisten kuolemien määrän lisääntymiseen ei ole pystytty vaikuttamaan veronkorotuksilla, tulee huomiota kiinnittää myös siihen, missä määrin kuolemien taustalla on hoitamaton alkoholiriippuvuus. Alkoholiveron korotukset yksin eivät siis ole riittävä keino, kun samaan aikaan alkoholin saatavuutta lisätään. Hallituksen esityksen mukaiset veronkorotukset myös kohtelevat eri väestöryhmiä epätasa-arvoisesti. Esityksen perusteluissa mainitaan, että oluiden kulutus kasvaisi todennäköisesti merkittävästi. Olutta suosivat erityisesti nuoret miehet ja säädosmuutos tuleekin vuoden 2017 alkoholilain muutosten seurannan perusteella lisäämään nuorten miesten kulutuksen siirtymistä miedommista vahvempiin oluisiin. Kun hallitus suunnittelee lisäksi oluiden verotuksen alentamista samaan aikaan kun kilpailun lisääntyminen todennäköisesti laskee niiden hintoja, tulevat muutokset kohdistumaan haitallisesti juuri nuoriin miehiin. Suomen Päihderiippuvaiset ry yhtyy useiden lausuntojen huomautukseen siitä, että myös poikia ja miehiä pitää suojella alkoholihaitoilta tasapuolisesti.

Hallituksen esitys tunnistaa alkoholin saatavuuden lisäämisen haittavaikutukset lapsille ja nuorille. Tästä tietoisena esitys ohjaa alkoholinkäytön lisääntymistä koteihin ravintoloiden sijaan. Vanhempien runsas alkoholinkäyttö vahingoittaa lasten perusturvallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä, vaikka kyse ei vielä olisikaan riippuvuudesta. Nykyään myös tunnistetaan vanhempien ongelmallisen alkoholinkäytön yhteys lasten kehitykselliseen traumatisoitumiseen. Kehityksellinen traumatisoituminen aiheuttaa monenlaista psyykkistä oireilua, ja sen on havaittu olevan yhteydessä mm. opintoihin ja työelämään kiinnittymisen ongelmiin. Lapsuuteen ajoittuvan pitkäaikaisen traumatisoitumisen tehokas hoitaminen vaatii erityisosaamista, jota on Suomessa saatavilla erittäin vähän. Hoidon vaativuutta lisää vielä, että alkoholia ongelmallisesti käyttävien vanhempien lapset alkavat helpommin itsekkin käyttää runsaasti päihteitä. Kaiken kaikkiaan hallituksen kaavailema ehkäisevän päihdetyön lisääminen lasten ja nuorten toiminnassa on näennäinen toimi silloin, kun saatavuutta ja juomien houkuttelevuutta kuitenkin lisätään. Lapsille ja nuorille ei myöskään ole juurikaan tarjolla päihde- ja riippuvuusproblematiikkaan erikoistuneita palveluja.

Suomen Päihderiippuvaiset ry huomauttaa, että hallituksen esityksen vaikutusten arviointi on muiden läheisten kuin lasten osalta puutteellinen. Esitys ei huomioi muille läheisille alkoholin kulutuksen kasvusta aiheutuvia haittoja muutoin kuin lähisuhdeväkivallan osalta. Alkoholia ongelmallisesti käyttävien läheisten psyykinen ja psykosomaattinen sairastavuus on muuta väestöä suurempaa. Esityksen haittakustannukset ovat tältäkin osin perusteluissa esitettyä huomattavasti suuremmat, ja niitä tulisikin tutkia tarkemmin.

Eläkeikäisten riskijuominen on lisääntynyt viime vuosikymmenellä. On todennäköistä, että vahvempien alkoholijuomien saatavuuden lisääminen vähittäiskaupassa tulee johtamaan eläkeikäisten siirtymiseen vahvempiin juomiin ja alkoholiriippuvuuteen sairastuvuuden kasvuun tässä väestöryhmässä. Ennestäänkin ylikuormittunut vanhuspalvelujärjestelmämme ei kestä kasvavan alkoholinkäytön aiheuttamaa lisäkuormitusta. Alkoholiongelmiensa palvelujärjestelmälle aiheuttama kuormitus on erityisen suurta Itä- ja Pohjois-Suomessa, jossa väestön huoltosuhde on ennestäänkin erityisen haastava. Suomen Päihderiippuvaiset ry huomauttaa, että hallituksen esitys on sekä kansalaisia että aluepoliittisesti eriarvoistava.

Esitys on osa hallituksen suunnitelmaa tuoda luvanvaraiseen vähittäismyyntiin enintään 15 prosentin vahvuiset viinit ja siirtää alkoholipolitiikan sääntely sosiaali- ja terveysministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Esityksen perusteluissa todetaan, että hallitusohjelmassa tavoitellut muutokset lainsäädännön nykytilaan johtaisivat kokonaisuutena arvioituna huomattavan suuriin taloudellisiin sekä terveys- ja hyvinvointivaikutuksiin, joiden arvioiminen osana tätä lakiehdotusta ei ole nyt mahdollista. Suomen Päihderiippuvaiset ry huomauttaa, että alkoholi on riippuvuutta

aiheuttava hermomyrkky ja sellaisena sen sääntely kuuluu ehdottomasti sosiaali- ja terveysministeriön, ei työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle, kuten hallitus on kaavaillut. Kuten useissa lausunnoissa on todettu, alkoholilainsäädännön muutokset tulee myös käsitellä yhtenä kokonaisuutena ja antaa yhtenä esityksenä, jotta niiden vaikutuksia pystytään arvioimaan tarkemmin.

Alkoholinkäyttö aiheuttaa yksilöille, perheille, yhteiskunnalle ja yrityksille vuosittain miljardien eurojen välittömät ja välilliset kustannukset. Alkoholipoliittisessa sääntelyssä ei ole kyse kansalaisiin ja yritysten kilpailuedellytyksiin kohdistuvasta holhoamisesta, kuten pääministeripuolue asian puolueohjelmassaan ilmaisee. Pikemminkin kyse on kilpailua eettisesti kestäväälle pohjalle ohjaavasta sääntelystä, jonka mukaan alkoholiteollisuuden ja -kaupan keskeinen, pidemmällä aikavälillä kilpailukykyä vahvistava tekijä on vastuullisuus. Toisin sanoen, alkoholin saatavuuden näkyvästi tehokas rajoittaminen on osa nykyaikaista alkoholijuomateollisuutta ja kauppaa. Etusijalle tulee asettaa kansalaisten hyvinvointi ja kiinnittää erityisesti huomiota eriarvoisuuden vähentämiseen. Alkoholin saatavuuden lisääminen heikommassa asemassa olevien ihmisten kustannuksella ei ole vastuullista politiikkaa. Alkoholiriippuvuus on sairaus, jossa riippuvuus on alkanut ohjata yksilön valintoja. Kukaan ei valitse sitä, että juo itsensä ennenaikaiseen kuolemaan. Koska alkoholi on riippuvuutta aiheuttava aine, on sen myyntiä säännösteltävä nimenomaan heikommassa asemassa olevien ehdoilla.

Kunnioittavasti
Suomen Päihderiippuvaiset ry

Tarja Orre
asiantuntija

Esa Orre
puheenjohtaja

Suomen Päihderiippuvaiset ry on päihderiippuvuudesta toipuneiden ja heidän toipuneiden läheistensä perustama riippumaton valtakunnallinen potilasjärjestö.